

Multilingual Families

PROČ VYCHOVÁVAT DĚTI VÍCEJAZYČNĚ

Úvod pro učitele obsahující odpovědi na otázky,
které jim mohou položit rodiče

VERZE 2.0

www.multilingual-families.eu

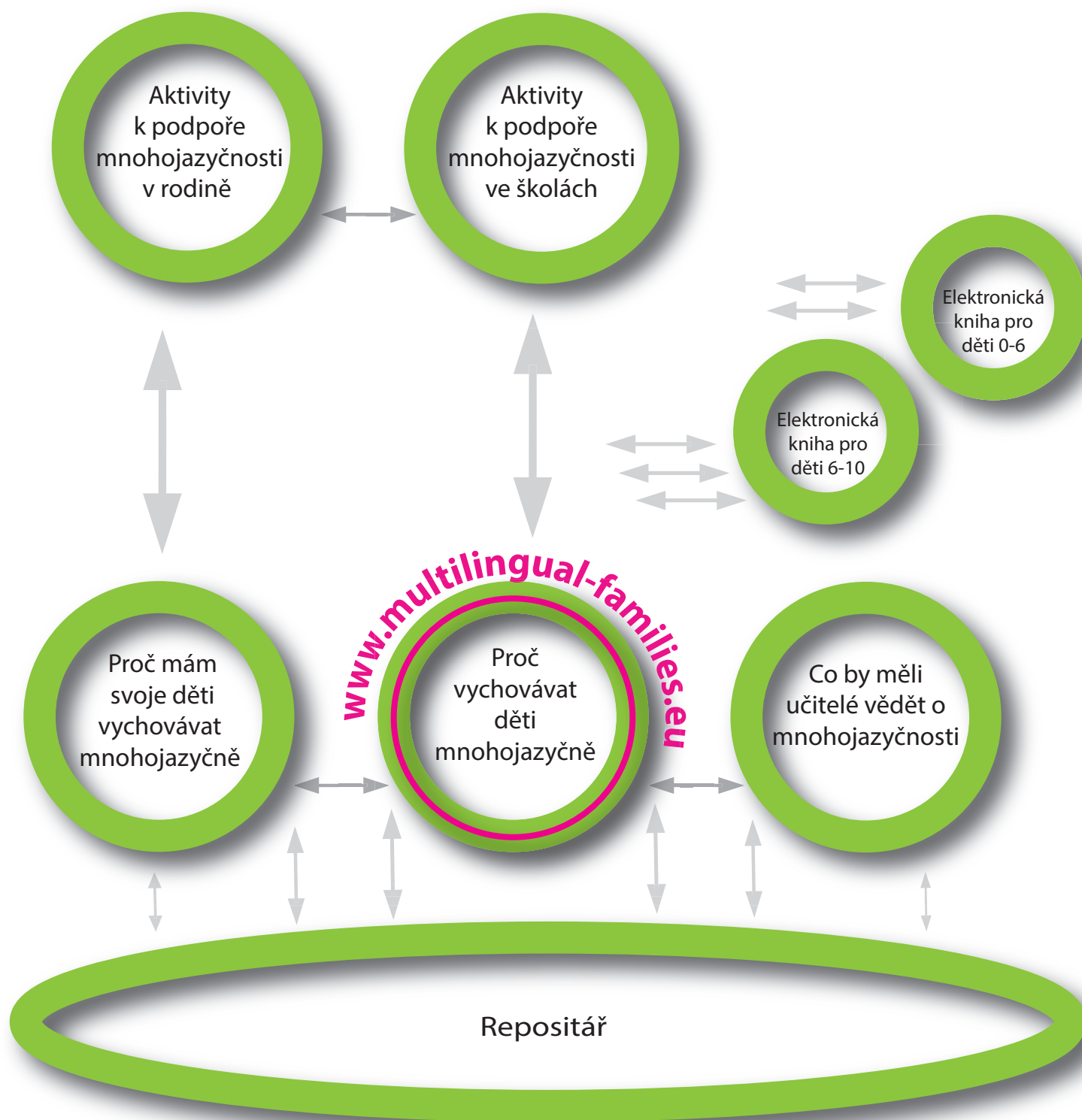

Program za
cjeloživotno
učenje

Multilingual Families

Mapa projektu Multilingual Families

www.multilingual-families.eu

Program za
cjeloživotno
učenje

Multilingual Families

OBSAH

PROČ BY MĚLI UČITELÉ PODPOROVAT MNOHOJAZYČNOST 2

VÝHODY VYPLÝVAJÍCÍ ZE SCHOPNOSTI MLUVIT VÍCE JAZYKY

CO MŮŽETE UDĚLAT PRO PODPORU MNOHOJAZYČNOSTI

OTÁZKY A ODPOVĚDI 4

JAKÉ JSOU VÝHODY VÝCHOVY DÍTĚTE V MNOHOJAZYČNÉM PROSTŘEDÍ?

JAKÝ JE NEJLEPŠÍ ZPŮSOB MNOHOJAZYČNÉ VÝCHOVY?

KDY JE NEJLEPŠÍ ČAS ZAČÍT?

JE POZDĚ ZAVÁDĚT DO VÝCHOVY DÍTĚTE DALŠÍ JAZYK V DOBĚ, KDY JIŽ JEDNÍM JAZYKEM MLUVÍ?

CO JE POTŘEBA UDĚLAT, ABY SE DĚTI NAUČILI MLUVIT VŠEMI JAZYKY NA STEJNÉ?

JE PŘIROZENÉ, KDYŽ SE DĚTI UČÍ MLUVIT DVĚMA NEBO VÍCE JAZYKY ZÁROVEŇ?

JE PRAVDA, ŽE DĚTI MOHOU BÝT VLIVEM PŮSOBNÍ VÍCE JAZYKŮ ZMATENY?

NEZAČÍNÁJÍ VŠAK MNOHOJAZYČNÉ DĚTI V POROVNÁNÍ S OSTATNÍMI MLUVIT POZDĚJI?

CO JE MOŽNÉ DĚLAT V PŘÍPADĚ, ŽE DÍTĚ ODMÍTÁ MLUVIT JAZYKEM RODINY?

MAJÍ SE JAZYKY RODINY (POKUD SE LIŠÍ OD JAZYKA VĚTŠINOVÉ SPOLEČNOSTI)

POUŽÍVAT V MATEŘSKÝCH ŠKOLÁCH A VE ŠKOLÁCH?

PRO RODIČE JE DŮLEŽITÉ, ABY SE JEJICH DĚTI NAUČILY MLUVIT JAZYKEM VĚTŠINOVÉ SPOLEČNOSTI.

MAJÍ S NIMI TÍMTO JAZYKEM MLUVIT I DOMA?

JAKÝCH CHYB SE RODIČE NEJČASTĚJI DOPOUŠTÍ?

BIBLIOGRAFIE 6

PROČ BY MĚLI UČITELÉ PODPOROVAT MNOHOJAZYČNOST

Jsou ve vaší třídě děti, které jsou schopny mluvit více než jedním jazykem? Přemýšleli jste někdy o tom, jestli je multijazyčná výchova vhodná a správná? Napadlo Vás někdy, že by bylo dobré tyto děti nějakým způsobem podpořit a vyzdvihnout jejich schopnost domluvit se ve více jazycích? Domníváte se, že je lepší podpořit výuku jazyků většinové společnosti, nebo spíše zlepšit postavení jazyků přistěhovalců?

Multilingual Families si klade za cíl přinést odpovědi na tyto a další otázky spojené s multijazyčnou výchovou. Projekt je zaměřen na uchování jazyků a kultury přistěhovalců a multijazyčných rodin v zemích Evropské Unie. Tito lidé představují jazykovou pokladnici Evropy, kterou je třeba zachovat pro zvýšení jazykové a multikulturní rozmanitosti Evropy.

Mnoho těchto rodin disponuje potenciálem k multijazyčné výchově svých dětí, mohou však mít pochybnosti o výhodách, které tato výchova přináší.

V této publikaci naleznete odpovědi na otázky:

1. Proč by měli multijazyčnou výchovu rodiče realizovat.
2. Jak ji mohou uskutečnit.
3. Jakým způsobem může učitel, nebo pedagogický pracovník podpořit multijazyčnost a multijazyčné děti ve své třídě.

Jako učitel máte skvělou příležitost pomoci rodinám (přistěhovalcům, nebo multijazyčným rodinám) vychovávat svoje děti multijazyčně. V této publikaci naleznete vysvětlení jak a proč byste jim měli pomoci.

Naleznete zde také informace o výhodách, které dětem multijazyčná výchova přináší. V Průvodci učitele *Multilingual Families* najdete řadu aktivit a rad, jak můžete být v tomto procesu nápomocný. Zjistíte také, že jde o poměrně nenáročný úkol, kterého splnění může obohatit i školu, nebo instituci, ve které pracujete.

VÝHODY VYPLÝVAJÍCÍ ZE SCHOPNOSTI MLUVIT VÍCE JAZYKY

Velké množství rodičů se domnívá, že mluvit se svými dětmi rodným jazykem není správné, nebo kteří věří, že důraz na jazyky rodiny ve výchově může nějakým způsobem snížit předpoklady dítěte uplatnit se společensky, nebo profesionálně,

odlišují-li se tyto jazyky od jazyků většinové společnosti. Důvody pro podporu dětí mluvících více než jedním jazykem, které najdete v této publikaci, vám pomohou vhodně usměrnit a informovat rodiče v otázkách multijazyčnosti.

KREATIVITA

Multijazyčnost může příznivě ovlivňovat rozvoj a pružnost tvůrčího myšlení (Kharkhurin, 2012).

OTEVŘENOST

Výchova dětí v multijazyčném prostředí může příznivě působit na schopnost akceptovat a respektovat jiné kultury, což je kompetence velmi vyhledávaná i u dospělých (Coelho, 2012).

FLEXIBILITA

Schopnost mluvit více jazyky usnadňuje dětem schopnost přizpůsobit se v různých prostředích. Pomáhá vytvářet přirozenou pružnost a přizpůsobivost (Cunningham-Andersson, Andersson, 2004).

DOVEDNOSTI K UČENÍ

Multijazyčné děti obvykle prokazují vysokou schopnost učit se a jsou dobře vybaveny schopností správně analyzovat a řešit problémy. Intuitivní a přirozený způsob učení se jazykům může vyvolat hlubší a širší zájem o učení se obecně (Baker, 2001).

KOMUNIKACE

Učení se jazykům příznivě ovlivňuje komunikační dovednosti (Boysson-Bardies, 1999).

SEBEDŮVĚRA

Pokud dětem vytvoříme podmínky pro přirozený rozvoj – včetně jejich kulturního a jazykového pozadí – pomůžeme jim také rozvíjet jejich přirozené sebevědomí (Cunningham-Andersson, Andersson, 2004).

ŠIRŠÍ VŠEOBECNÝ ROZHLED

Multijazyčnost pomáhá překonávat černo-bílé vidění světa a vnímat věci a události v širší perspektivě (Baker, 1998).

SPOLEČENSKÝ PŘÍNOS

Kromě přínosu k různorodosti jazyků ve společnosti, který přistěhovalci přinášejí, je důležitý i kulturní rozměr v těchto jazycích obsažený (Tokuhamma-Espinosa, 2001).

ROZMANITOST

Tento projekt byl realizován za finanční podpory Evropské unie.

Za obsah publikací odpovídá výlučně autor.

Publikace nereprezentují názory Evropské komise

a Evropská komise neodpovídá za použití informací, jež jsou jejich obsahem.

www.multilingual-families.eu

Mnohojazyčné děti a děti přistěhovalců mohou zprostředkovat pocházejí a přivést k životu nové příběhy a tradice (Min, 1997). poznání kultury zemí, ze kterých

CO MŮŽETE UDĚLAT PRO PODPORU MNOHOJAZYČNOSTI

Je jednoznačně prokázáno, že s mnohojazyčnou výchovou je nejlepší začít hned po narození dítěte, a že by to měl být dlouhodobý a nepřetržitý proces (Xiao-Lei, 2008). Učitelé mohou hrát

zásadní roli při vytváření vhodného a přátelského prostředí pro realizaci mnohojazyčné výchovy ve vzdělávacích institucích.

POSKYTUJTE NOVÉ PŘÍLEŽITOSTI KE VZDĚLÁVÁNÍ

Efektivní poskytování předškolního a základního školního vzdělávání klade důraz na komunikaci, jazyk a gramotnost, které jsou propojeny s dalšími důležitými aspekty učení (např. osobní, sociální a emocionální vývoj, vývoj matematických dovedností, znalost a porozumění světu, fyzický vývoj a tvůrčí rozvoj). K rozvoji mnohojazyčnosti by měli směřovat prakticky všechny aktivity na předškolním a základním stupni např. v rámci her, hraní rolí, společného stravování, příchodu a odchodu.

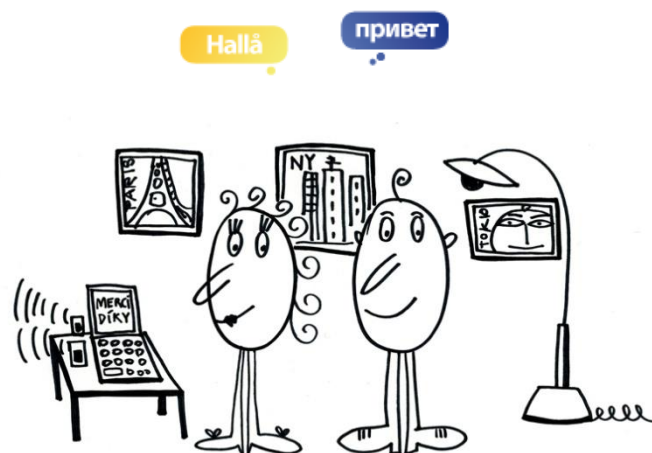
PODPORUJTE INDIVIDUÁLNÍ VÝVOJ KAŽDÉHO DÍTĚTE

Efektivně fungující instituce poskytující předškolní, nebo základní školní vzdělávání by měla zohledňovat úroveň zvládnutí jazyků u všech dětí. Je potřeba zohledňovat individuální potřeby a možnosti jazykového rozvoje. Důležité je například volit model komunikace s dětmi podle úrovně zvládnutí různých jazyků a postupné zvyšování jejich jazykových kompetencí.

POSKYTNĚTE VŠEM DĚTEM STEJNÉ PŘÍLEŽITOSTI

Neméně důležité je poskytnout dětem dostatek příležitostí a podpory k procvičování svých mnohojazyčných kompetencí. Každé dítě potřebuje mít možnost mluvit a ne jenom pasivně naslouchat. Je toho možné dosáhnout prostřednictvím rozhovorů s dětmi, ale také skupinovými aktivitami, jako jsou zpívání, recitování básniček, hry založené na spolupráci více dětí a úkoly kreativního charakteru. Jazykový vývoj by měl probíhat v rámci všech situací a aktivit a to ve všech jazycích. Je vhodné využít kladného vztahu dětí k písničkám, básničkám a příběhům, zejména kvůli dopadu těchto aktivit na gramotnost jako takovou. Dětská knihovna ve všech jazycích, kde kromě knih mohou být i filmy, pohádky a počítačové programy, může významně ovlivnit jazykové vzdělávání v dětství. Nástěnné tabule a tematické práce žáků mohou zahrnovat dva a více jazyků.

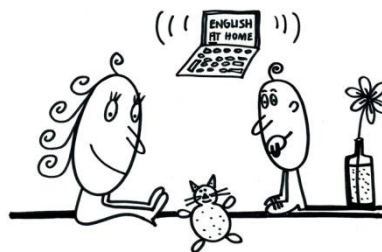
Efektivně fungující instituce poskytující předškolní a základní školní vzdělávání představuje jazykově rozmanité prostředí, ve smyslu komunikace učitelů a plánování činností, materiálních zdrojů a aktivit. Podpora mnohojazyčnosti je základem široké znalosti jazyků nejen na škole, ale i v životě.

OTÁZKY A ODPOVĚDI

Cílem této kapitoly je vybavit učitele takovými informacemi, které jim pomohou adekvátně reagovat na nejčastěji kladené dotazy týkající se mnohojazyčné výchovy. Otázky byly zvoleny po pečlivém výzkumu v dané oblasti. Jsou uvedeny spolu s odpověďmi, napsanými v stručném a jasném jazyce. Otázky reflektují nejdůležitější otázky, které si lidé kladou při rozhodování o vhodném mnohojazyčném modelu výchovy. V případě, že se setkáte s otázkou, která není v tomto výběru zastoupena, v bibliografii naleznete mnoho užitečných odkazů na odbornou literaturu vztahující

se k mnohojazyčnosti. Prostřednictvím otázek a odpovědí se zvýší povědomí a informovanost o problémech, na které může mnohojazyčná rodina narazit v průběhu rozhodování o realizaci mnohojazyčné výchovy.

JAKÉ JSOU VÝHODY VÝCHOVY DÍTĚTE V MNOHOJAZYČNÉM PROSTŘEDÍ?

Existuje mnoho dobrých důvodů proč vychovávat děti mnohojazyčně. Kromě zřejmých výhod plynoucích ze schopnosti mluvit více jazyky, lze také uvést pozitivní účinek na vnímání sebe jako lidské bytosti a uvědomení si své hodnoty, vyšší možnosti pracovního uplatnění a snazší cestování. Navíc, mnohojazyčné dítě si lépe uvědomuje spojitost se zemí a kulturou svojí rodiny. Děti, které jsou schopny komunikovat ve dvou a více jazycích, mají také v porovnání s ostatními lépe vyvinuté dovednosti k učení (Boysson-Bardies, 1999). Dokáží lépe řešit problémy a odlišit důležité informace od nepodstatných. Mnohojazyčnost pozitivně ovlivňuje analytické, sociální a kognitivní dovednosti. (Genesee, 2007)

JAKÝ JE NEJLEPŠÍ ZPŮSOB MNOHOJAZYČNÉ VÝCHOVY?

Existuje mnoho způsobů mnohojazyčné výchovy dětí. Jistě, děti se mohou naučit další jazyk i za nekoordinovaných podmínek. Většina rodin si však uvědomuje, že pevně stanovený jazykový systém tento úkol dětem, avšak i rodičům, značně usnadňuje (Tabors, 1997). Ať už je zvolen jakýkoliv způsob, čím konzistentnější a přehlednější je, tím lepší pro dítě. V literatuře najdete několik metod mnohojazyčné výchovy („Jeden rodič, jeden jazyk“, tzv. metoda OPOL, nebo „Menšinový jazyk v domácnosti“, tzv. metoda MLaH). Je důležité mít na paměti, že se do jisté míry jedná o uměle vytvořené konstrukce, které se hodí pro teorii, přehledy a vysvětlení, ve skutečném životě se ale dodržují o něco méně důsledně. Z hlediska dlouhodobého vývoje je nejlépe dodržovat takový způsob, který rodina vnímá jako nejpřirozenější.

KDY JE NEJLEPŠÍ ČAS ZAČÍT?

Čím dříve, tím lépe! Neurologické studie jasně ukázaly, že děti se připravují na jazyk, nebo jazyky, které budou v budoucnosti používat, již od věku dvou měsíců. V případě, že se rodiče rozhodli pro určitý systém jazykové výchovy, měli by ho používat konzistentně. Je také prokázáno, že pro děti se schopností mluvit dvěma a více jazyky, je později snazší naučit se mluvit dalšími jazyky (Eliot, 2000).

JE POZDĚ ZAVÁDĚT DO VÝCHOVY DÍTĚTE DALŠÍ JAZYK V DOBĚ, KDY JIŽ JEDNÍM JAZYKEM MLUVÍ?

Rozhodně ne! V případě doplnění rodinného prostředí výchovy staršího dítěte o další jazyk, je nejdůležitějším faktorem vhodná motivace. Pokud je dítě již schopno mluvit jedním jazykem, představuje pro něj další jazyk dovednost, jejíž nabytí vyžaduje určité úsilí. V porovnání s učením se dvou a více jazyků od narození se jedná o méně přirozený proces. Vhodná motivace je tedy nezbytná.

CO JE POTŘEBA UDĚLAT, ABY SE DĚTI NAUČILI MLUVIT VŠEMI JAZYKY NA STEJNÉ ÚROVNI?

Děti v kojeneckém věku a raném období se učí dvěma a více jazykům stejně přirozeně jako jednomu jazyku. Malé děti mají vrozenou schopnost získat plnou kompetenci ve dvou nebo více jazycích. Podle některých odhadů až 50 procent populace tvoří lidé mluvící dvěma a více jazyky (Bialystok, 2001). Mnohojazyčné děti disponují stejnými předpoklady k plnému zvládnutí fonetických a mluvnických aspektů všech jazyků, kterými mluví, jako jednojazyčné děti a to za předpokladu, že s nimi přicházejí do častého a pravidelného kontaktu. Rodiče by měli zajistit podmínky pro dlouhodobý a nepřetržitý kontakt dětí se všemi jazyky rodiny.

JE PŘIROZENÉ, KDYŽ SE DĚTI UČÍ MLUVIT DVĚMA NEBO VÍCE JAZYKY ZÁROVEŇ?

Vzhledem k počtu dětí na celém světě, které vyrůstají ve vícejazyčném prostředí, lze tvrdit, že mnohojazyčná výchova je dokonce přirozenější než výchova v jednom jazyce. Nejdůležitějším faktem však zůstává to, že mozek dítěte je zcela vybaven schopností učit se více jazykům od narození zároveň, což potvrzují i četné vědecké výzkumy. Studie potvrzují, že tyto děti procházejí v průběhu procesu osvojování si jazyků stejnými etapami jako ty, které se učí jeden jazyk (Tabors, 1997).

JE PRAVDA, ŽE DĚTI MOHOU BÝT VLIVEM PŮSOBNÍ VÍCE JAZYKŮ ZMATENÝ?

Někteří rodiče jsou znepokojeni, používají-li jejich děti v rámci jedné promluvy, nebo konverzace zvuky a slova z různých jazyků. Domnívají se, že jde o příznak toho, že dítě je více jazyky zmatené a nedokáže je vzájemně odlišit. Tato představa je však zcela mylná. Míchání jazyků je přirozený průvodní jev mnohojazyčné výchovy v raném dětství. K tomuto jevu dochází i u lidí v dospělém věku. Děti sahají po jiném jazyce, cítí-li, že se nedokáží přesně vyjádřit v jednom jazyce. Rodiče by se neměli pokoušet míchání jazyků omezovat, děti k tomu dospějí přirozenou cestou. Výjimku tvoří pouze komunity, ve kterých je míchání jazyků častou formou užívání jazyka (Baker, 2000). Neškodnost tohoto jevu je prokázána desetiletými výzkumy a bezpočtem rodin ve světě, včetně mnoha zemí, kde je mnohojazyčnost normou, nikoliv výjimkou, jako například Kanada, Belgie, Švýcarsko a Finsko.

NEZAČÍNÁJÍ VŠAK MNOHOJAZYČNÉ DĚTI V POROVNÁNÍ S OSTATNÍMI MLUVIT POZDĚJI?

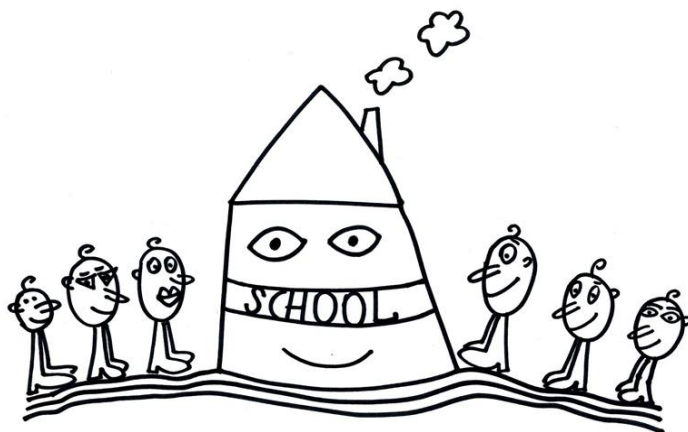
V minulosti existoval názor, že mnohojazyčné děti začínají mluvit později než děti, které vyrůstají v jednojazyčném prostředí. Tento názor je v současnosti již překonaný (Genesee, 2007). V každém případě je tento rozdíl velmi malý. Děti, které jsou pravidelně a často vystavené působení dvou a více jazyků, procházejí stejnými stupni ve vývoji jazyka a zhruba ve stejném věku jako jednojazyčné děti. Dojde-li ke zpoždění v řeči dítěte, důvodem nemusí být nutně jeho mnohojazyčnost. Mnohojazyčné děti se vzájemně liší právě tak, jak se od sebe liší jednojazyčné děti; některé začínají mluvit mnohem dříve než ostatní.

CO JE MOŽNÉ DĚLAT V PŘÍPADĚ, ŽE DÍTĚ ODMÍTÁ MLUVIT JAZYKEM RODINY?

Největším problémem týkající se mnohojazyčné výchovy dětí může být jejich vhodná motivace k používání dvou a více jazyků, hlavně u starších dětí. Platí to zejména v případech, kdy se jedná o používání jazyka, který se ve většinové společnosti země, ve které rodina žije, nevyskytuje často (Baker, 2000). Obecně lze říci, že všechny děti cítí potřebu zařadit se do společnosti ostatních dětí a mohou odmítat používat jazyka rodiny, není-li komunikačním prostředkem jejich přátel. V těchto případech je na rodičích, aby promysleli vhodné strategie vedoucí k motivaci dětí jazyk rodiny používat. Vhodnými nástroji motivace se jeví „kroužky“ dětí mluvících stejným jazykem, nebo důraz na udržení kontaktu s příbuznými mluvících stejným jazykem. Pokud dítě nespátřuje význam v používání jazyka rodiny, můžou jeho používání doprovázet pocity nevěle.

MAJÍ SE JAZYKY RODINY (POKUD SE LIŠÍ OD JAZYKA VĚTŠINOVÉ SPOLEČNOSTI) POUŽÍVAT V MATEŘSKÝCH ŠKOLÁCH A VE ŠKOLÁCH?

Ano! Je důležité, aby pro děti existovali vhodné podmínky pro používání jazyka rodiny i v mateřských školách a ve školách. Pro používání jazyka je velkým přínosem, pokud si děti uvědomí jeho hodnotu i mimo rodinného prostředí. Posiluje to jazykové povědomí všech zainteresovaných osob, jazykovou různorodost a neformální možnosti využití všech jazyků. Rodiče by si měli promluvit s pracovníky vzdělávacích institucí, které jejich děti navštěvují, a informovat se na způsoby jejich přístupu k mnohojazyčnosti. Názory rodičů na něj si pracovníci jistě rádi vyslechnou, stejně jako informace o jejich kultuře a tradicích.

**PRO RODIČE JE DŮLEŽITÉ, ABY SE JEJICH DĚTI NAUČILI
MLUVIT JAZYKEM VĚTŠINOVÉ SPOLEČNOSTI. MAJÍ S NIMI
TÍMTO JAZYKEM MLUVIT I DOMA?**

Není to nutné. Měli by doma používat jazyky, které ovládají nejlépe, nebo ty, které mají nejrady. Děti se mohou učit jazyky i od jiných lidí (např. od jiných členů rodiny, přátel, nebo v mateřské škole a ve škole). Stačí, pokud rodiče zajistí dostatečný kontakt dětí s jazykem většinové společnosti.

JAKÝCH CHYB SE RODIČE NEJČASTĚJI DOPOUŠTÍ?

Vhodné uzpůsobení výchovného prostředí pro jazykový vývoj dětí předpokládá kromě vytvoření podmínek pro možnost jazyk slyšet od ostatních lidí i aktivní zapojení dětí do procesu osvojování jazyka. Děti, které jsou jazyku vystaveny výhradně pasivně, jestliže ho pouze slyší od lidí v okolí, nebo v televizi, nejsou schopny dosáhnout plné schopnosti používat ho. Mají-li děti dosáhnout plné

kompetence k používání dvou a více jazyků, musí být do procesu jejich používání aktivně zapojeny. Promyšlený systém používání jazyků v domácnosti je zárukou pevné struktury, předvídatelnosti a jistoty, což zpětně podporuje učení. Rodiče by měli podporovat děti v úsilí naučit se mluvit dvěma a více jazyky způsobem, který je prostřednictvím různých aktivit nenásilně motivuje k používání těchto jazyků. Je vhodné zapojit všechny dostupné možnosti a osoby v okolí dítěte. A především, rodiče by měli děti co nejčastěji chválit za každý signál pokroku a v případě potřeby poskytnout pomoc s překladem. Rodiče mohou také dítěti zopakovat slovo ve správném tvaru, v případě, že udělá chybu, což je metoda známá jako modelování (Harding-Esch, Riley 2003).

BIBLIOGRAPHY

- Baker C., 1998, *Encyclopedia of bilingualism and bilingual education*, Clevedon: Multilingual Matters.
- Baker C., 2000, *A parents' and teachers' guide to bilingualism: how the brain and mind develop in the first five years of life*, Buffalo, NY: Multilingual Matters.
- Baker C., 2001, *Foundations of bilingual education and bilingualism: from birth to two years*, Buffalo, NY: Multilingual Matters.
- Bialystok E., 2001, *Bilingualism in development: language, literacy, and cognition*, New York: Cambridge University Press.
- Boysson-Bardies B., 1999, *How language comes to children: from birth to two years*, Cambridge, Mass.: MIT Press.
- Coelho E., 2012, *Language and learning in multilingual classrooms: a practical approach*, Bristol, UK: Multilingual Matters.
- Cunningham-Andersson U., Andersson S., 2004, *Growing up with two languages: a practical guide*, London: Routledge.
- Eliot L., 2000, *What's going on in there? How the brain and mind develop in the first five years of life*, New York: Bantam Books.
- Genesee F., 2007, *A short guide to raising children bilingually*, "Multilingual Living Magazine" January/February, online: www.biculturalfamily.org.
- Harding-Esch E., Riley P., 2003, *The bilingual family: a handbook for parents*, New York: Cambridge University Press.
- Kharkhurin A.V., 2012, *Multilingualism and creativity*, Bristol, UK: Multilingual Matters.
- Min Z., 1997, *Growing up American: the challenge of confronting immigrant children and children of immigrants*, "Annual Review of Sociology" 23:63–95.
- Tabors P.O., 1997, *One child, two languages: a guide for preschool educators of children learning English as a second language*, Baltimore: Paul H. Brookes Pub.
- Tokuhama-Espinosa T., 2001, *Raising multilingual children: foreign language acquisition and children*, Westport, Conn.: Bergin.
- Xiao-Lei W., 2008, *Growing up with three languages. Birth to eleven*, Bristol, UK: Multilingual Matters.